

Op school leerde je dat insecten koudbloedig zijn en de zon nodig hebben om hun lichaam op de juiste temperatuur te krijgen. Toch zie je in de winter en het vroege voorjaar ook actieve insecten. Hoe zit dat?

Blinde bij op winterakoniet

Wat vliegt daar vroeg in het jaar?

Voorjaarsnachtuil

Tekst en foto's: Jan Jaap Boehlé

Een deel van de insecten die we 's winters zien, is niet direct van bloembezoek afhankelijk. Sommige soorten wintervlinders hebben als rups zoveel reservevoedsel gegeten dat ze daar als vlinder op kunnen teren. Dit zie je vaak bij de soorten die van oktober tot begin januari leven. De nachtvlinders die als volwassen vlinder overwinteren kunnen bij 3-4° Celsius actief worden. Door met hun vleugels te trillen kunnen ze hun lichaamstemperatuur verhogen. Ze leven

van allerlei plantensappen. Je kunt ze lokken met stroop waar ze uren van kunnen genieten. Midden in de winter is er meestal wel een koude periode waarin ze inactief zijn. Een nachtvlinder die al heel vroeg, in februari, verschijnt is de voorjaarsuil. Die leeft op de bloemen van sleedoorn en op wilgenkatjes. De rups verschijnt april en verpopt in juli.

Dansende muggen

Muggenlarven zoals van langpootmug en wintermug leven van organisch afval. De larven vind

Strontvlieg op bloeiende amandelwolfs-melk

Een heel algemene zweefvlieg is de blinde bij. Je kunt hem het hele jaar tegen komen mits het niet te koud is. De larven leven in allerlei stilstaand water en riolen en worden rattestaartlarven genoemd. Die naam danken ze aan de lange adembuis die ze uit het water steken, waardoor ze in zuurstofarm water kunnen leven. De volwassen blinde bijen leven van nectar en stuifmeel.

je zelden, ze eten vooral rottend organisch materiaal. Wintermuggen worden al gedurende de winter volwassen. Al bij een paar graden boven nul worden zij actief. Je ziet de mannetjes dan in een 'wolk' in de lucht dansen, vaak op een luwe plek in de buurt van een boom of struik. Daar is de lucht net iets warmer dan in de omgeving, de vrouwtjes zoeken voor de paring deze plaatsen op.

Vliegen

In het hele vroege voorjaar, bij de kleinste temperatuurstijging, komen er al meer insecten tevoorschijn. Op die momenten zie je overal vliegen, grote, kleine, op hoge poten en vliegen die op de huisvlieg lijken. Vliegen, ook hun larven, kunnen alleen vloeibaar voedsel opzuigen. Een vliegensnuit heeft wat weg van een stofzuigerslang met mondstuk. Vast voedsel, zoals stuifmeel, moet eerst vloeibaar gemaakt worden met behulp van enzymen. Pas daarna kan het opgezogen worden. Vliegen eten dus ook nectar en stuifmeel, vandaar dat je ze veelvuldig bloemen ziet bezoeken. De strontvlieg

is vrij klein en kun je het hele jaar vinden. De opvallend behaarde, gele vlieg kom je vaak op vroegbloeiende bloemen tegen. Ze danken hun naam aan de plek waar ze eieren leggen: op verse mest. Om te voorkomen dat het eitje in de mest wegzinkt en verdrinkt is het eitje langwerpiger en voorzien van twee vleugels.

Zonder taille

Zweefvliegen hebben vaak een wesp- of bijachtig uiterlijk om vijanden te foppen. Een duidelijk verschil tussen zweefvliegen en bijen en wespen is dat de 'wesptaille' bij zweefvliegen ontbreekt. Het borststuk en achterlijf zijn even breed.

Stoere hommels

Vroege en trouwe bloembezoekers zijn de hommels. De eerste hommels die ik in Domies Toen zie behoren tot de aardhommelgroep. Daarna komen de tuinhommels, steenhommels en weidehommels. De in het najaar geboren koninginnen hebben de winter overleefd in de grond, onder een steen, in een kier of een spleet. Zodra de temperatuur stijgt komen ze te voorschijn, bakenen met een geurspoor een territorium af en bouwen in een oud muizenhol of half onder de vegetatie een bolvormig nest. De koninginnen kunnen al gaan vliegen boven de 2° Celsius. De kleinere werksters vliegen pas met een

Herfstvlieg op sneeuwroem

Om bij de nectar te komen bijten hommels met een korte tong, zoals deze aardhommel vaak een gaatje in het spoor van een bloem. Op deze foto van holwortel (zie ook het omslag) is deze 'inbraak' fraai te zien.

Vosje op kievitsbloem

temperatuur van minimaal 6° Celsius. Zelfs bij lichte regen en wind kunnen hommels nog doorvliegen. Honingbijen hebben een hogere temperatuur nodig dan hommels, zij vliegen vanaf 12° Celsius. Daarbij vermijden ze regen en wind.

Bijentijd

Rond half maart komen de eerste solitaire bijtjes tevoorschijn. De vaste soorten in deze periode zijn: vosje, roodgatje, sachembij en de metselbij. In de nestjes liggen de broedcellen achter elkaar. De voorste broedcellen zijn klein, hierin zitten de mannetjes. Die komen als eerste uit, gaan eten en keren naar de geboorteplek terug, om de later uitkomende vrouwtjes te bevruchten. Hun taak is dan volbracht, die van de vrouwtjes begint: stuifmeel, nectar halen en de ene na de andere broedcel vullen en van een eitje voorzien.

Vlinders

Warmte lokt ook de overwinterende dagvlinders uit hun schuilplaats. Wanneer je de eerste ziet dan mag

je aannemen dat die het warmste plekje heeft uitgezocht. Let maar op, als ze wegvliegen keren ze altijd naar dezelfde plek terug. Kleine vos, citroenvlinder, gehakkelde aurelia en dagpauwoog overwinterden als volwassen exemplaar en luiden voor mijn gevoel de overgang van de winter naar het voorjaar in. Het bont zandoogje vliegt meestal wat later. Deze overwinterde niet als volwassen vlinder maar kroop zojuist uit z'n pop.

Supervoedsel

De insecten die aan het eind van de winter al verschijnen, zijn afhankelijk van de temperatuur en van

het voedsel dat ze vinden in de eerste voorjaarsbloemen. Je ziet de meeldraden met stuifmeel al zitten op de winterakonieten en vooral op de krokussen. Hommels die uit een krokus komen zitten helemaal onder het stuifmeel. En als de sneeuwkllokjes bloeien en je tikt met een vingertop onder de bloem dan zit daar altijd wel wat stuifmeel op. Stuifmeel zit ook in de hazelaar- en wilgenkatjes. In maart gaan er steeds meer planten bloeien. Je mag dan rekenen op verschillende soorten hyacinten, longkruid, paarse dovenetel, maarts viooltje, speenkruid, paardenbloem, holwortel, vingerhelmbloem, sleutelbloemen en ga maar door.

Stuifmeel en nectar, dat is echt supervoedsel, vooral als je bedenkt dat de sommige insecten vele maanden moeten wachten eer ze uit de pop komen, soms wel twee jaar. Dan lust je wel wat!

Bont zandoogje

Jan Jaap Boehlé is beheerder van Botanische Tuin Domies Toen in Pieterburen.